

számítógép lehetne a felelős. Jó példát nyújtanak erre a névmutatóban Batsányi János nevé-
nél szereplő számadatok, mert a megadott há-
rom tételszám közül kettő tévesen került a köl-
tő neve mellé. A 2845. és a 3288. tételnél
ugyanis nem Batsányi *Magyar Museum* c. fo-
lyóiratáról, hanem a Nemzeti Múzeumról van
szó. De a gép nem csak a hasonló hangzású
nevek között nem tud különbséget tenni, ha-
nem akkor is csődöt mond, ha ugyanazon mű
fordul elő különböző címeken. Pl. Bessenyei
György neve mellől hiányzik a saját írásai kö-
zül – a Repertóriumban egyébként szereplő –
228. tétel, pedig e helyen Bessenyei *Beszéd az
Országnak tárgyárul* című írását közölte le
Vitkovics Mihály – igaz, hogy *Hazaifüi elmél-
kedés* címmel. Bessenyeinek ugyanez a kis cik-
ke még egyszer megjelent a *Tudományos Gyűj-
temény* 1823. évfolyamában, amit jelez is a
Mutató, de nem a Bessenyei által írt szövegek-
nél, hanem a róla szólóknál. (1339).

A nyelvezet régiessége is megnehezítette a
szerkesztői munkát. Erre példa a Tárgymutató-
ban szereplő „magyar nyelvű újság szüksé-
gességéről” című utalás az 1825. tételre. E
helyen ismét egy Bessenyei-mű közlését talál-
juk, mégpedig az először 1778-ban önállóan
megjelent *Magyarság* című röpirat szövegét.
Itt, az utolsóelőtti bekezdésben valóban emle-
get az író „újság”-indítást és azt, hogy a nem-
zet elméjét „újság”-gal tűzbe kell hozni, de e
szavak itt egyszerűen „újdonságot” jelentenek.
Az újság szónak hírlap jelentése 1778-ban még
nem volt meg.

E példák azonban nem csökkentik az össze-
állító (Csécs Teréz) és munkatársai (Heczig
Zoltán, Salakta Jenőné, és Székely Zoltán)
repertoriális munkájának jelentőségét. A *Tu-
dományos Gyűjtemény* repertóriumának hasz-
nálója pontos képet kap a nevezetes reformkori
folyóiratunk tartalmáról.

KÓKAY GYÖRGY

„Az író – vállalkozás”. Németh László.
*Életrajzi kronológia. I. 1901–1948. II. 1949–
1975.* Összeállította, az előszót és a jegyzeteket
írta LAKATOS István. Bp. 1997–1998. Argu-
mentum K. 328, 459 l.

Németh Lászlóról, a 20. századi magyar
irodalom egyik legnagyobb írójáról már sokan
és sokfélét írtak. Méltatták regény- és dráma-
írói munkásságát, legnagyobb esszéíróink kö-
zött tartják számon. Orvosként és pedagógus-
ként is sokat dolgozott – mondhatjuk, hogy az
egyik utolsó polihisztor személyisége volt a
magyar szellemi életnek. Az életműnek ilyen
feldolgozását azonban – amilyent Lakatos Ist-
ván bocsájtott közre – először veheti kezébe
olvasó és szakember egyaránt. Nagyon nagy
munkára vállalkozott az összeállító, de ez a ki-
advány óriási segítségére lesz a kutatásnak.

Két vasok kötetből áll – szerény „Életrajzi
kronológia” címet viselve –, holott az életrajzi
adatok majdhogynem napi egymásutániséga az
írói és közéleti tevékenységet is szép sorjában
felfejti. Noha műfajánál fogva tárgyilagos han-
gú a könyv, mire a végére érünk, éreztetni tud-
ja a súlyát is Németh László óriási formatumú,
rokonszenves személyiségének. Ahogy a könyv
szerkesztője az előszóban írja: „Jelen írás rend-
hagyó életrajzi kronológia: Németh László éle-
tének száraz időrendi adatain túl megkísérel-
tem egy „szellemtörténeti” kronológiát is nyúj-
tani...” Az események sorrendjének összeállít-
ásában felhasználta Lakatos István Németh Jó-
zsefnek – Németh László édesapjának – a nap-
lóját, az író kiterjedt levelezését, az életműso-
rozatot, Vekerdi László, Grezsa Ferenc, Mo-
nostoni Imre műveit és Illyés Gyula naplójegy-
zeteit is. Mindezeket figyelembe véve is kitű-
nik, hogy milyen nagyszabású vállalkozás volt
ennek a kronológiának az összeállítása. Kimerít-
hetetlen kincseshányója a filológusoknak, de ezen
túlmenően, hallatlanul érdekes kordokumen-
tum is, amelyen keresztül betekintést nyerünk

például abba a végtelenül nehéz sorsba, amely a háború után a nemzet osztályrésze volt.

Közismert Németh Lászlónak a felelősségvállalása mind a közéletben mind pedig a magánéletben. Ennek párhuzama is – végigolvasva a kronológiát – feltűnően kirajzolódik. E sajátos műfajú kötetek Németh László életének teljes hetvenöt évét feldolgozzák. Egy év átlagban ötven tételt, eseményt tartalmaz, de például kisgyerekkorából van év, amely tíz tételben elfér, szemben történetesen az 1966-os esztendővel, amely legmunkásabb éveiből való és kilencvenhat tényen keresztül sorjáznak elének az író életének eseményei.

A szerkesztő jóvoltából egy érdekes epilógus, forrásjegyzék és névmutató teszi még hasznosabbá ezt a kiadványt mind a művelt olvasó, mind a filológus számára.

B. HAJTÓ ZSÓFIA

N. Szabó József: Magyar kultúra – egyetemes kultúra. Magyarország kultúr diplomáciai törekvései 1945–1948. Bp. 1998. Akadémiai K.

Hazánk történetében több olyan időszak is volt, amikor a kultúra közéleti, politikai sőt diplomáciai szerepet is kapott. Számos példát lehetne erre felhozni, különösen a felvilágosodás századától kezdődően. A szerző könyvének bevezetőjében 20. századi példákra utal: az I. Világháborút lezáró trianoni békével kezdődő korszakra, amikor a nemzeti tragédiából a magyar politikai elit Klebelsberg Kuno kultuszminiszter és Kornis Gyula államtitkár irányításával a kultúra segítségével kívánta az országot kivezetni. A szerző könyvében a II. Világháborút követő rövid időszakkal foglalkozik, amikor az ország az elszigeteltségét – amelybe egyébként jórészt saját hibáján kívül jutott – a kultúr diplomácia segítségével igyekezett megszüntetni. A nemzetközi közeledés lehetőségeit ugyanis leghamarább a szellemi élet képviselői tudták létrehozni.

N. Szabó József kutatásai az 1945–1948 közötti, tehát jórészt a reménytelen koalíciós idő-

szakra terjedt ki. Érdeklődése központjában a szomszéd országokkal való kulturális és tudományos kapcsolatok kiépítésének a feltárása volt, de nagy súlyt helyezett a nagyhatalmakkal való viszony alakulásának vizsgálatára is. (A felvidéki magyarság üldözése és kitelepítése miatt a magyar-cseh kapcsolatokkal nem foglalkozott, mert ezen időszakban nem alakulhatott ki a két ország között jelentős kulturális együttműködés.)

A könyv bevezető fejezetében azokról az előzményekről olvashatunk, amelyek már a harmincas évek második felében pozitív eredményekhez vezettek: így mindenekelőtt a Teleki Pál Intézet munkásságáról, vezetőinek, Kosáry Domokosnak és Deér Józsefnek a kelet-közép-európai népek összehasonlító történeti kutatására vonatkozó kezdeményezéseiről. Ezt követően a szerző a II. Világháborút követő időszakban veszi vizsgálat alá a szomszéd és a nyugati országokkal kialakuló kulturális kapcsolatépítés egyes fázisait és területeit. Egykorú sajtó- és levéltári anyag bőséges felhasználásával elsőként tárja fel ezen időszak kulturális diplomáciai tevékenységét mindaddig, amíg a hidegháború ezt lehetetlenné nem tette.

A kulturális kapcsolatok egyes ágazatainak vizsgálata között előkelő helyet biztosított a szerző a zenei, irodalmi, képzőművészeti és tudományos együttműködés mellett a könyvtári kapcsolatok újbóli kiépítésének is. A háborús évek miatt ugyanis könyvek és folyóiratok egész sora nem kerülhetett be az országba: ezeket pótolni kellett és helyre kellett állítani a nemzetközi könyvtárközi kapcsolatok rendszerét. E korszakban még a magyar diplomácia külföldi képviselői is tevékenyen részt vettek a hiányzó könyvek, folyóiratok pótlásában, de a vezető értelmiségiek is erkölcsi kötelességüknek tartották utazásaik során a külföldi könyvek behozatalát – akárcsak a régi századok külföldi egyetemeket látogató magyar diákjai. A magyar kultúr diplomácia a születő demokrácia nyújtotta lehetőségeket, amíg csak lehetséges volt, igyekezett kihasználni. A lehetőségek azonban – mint ismeretes – csak néhány évig voltak nyitottak erre.